

Aron Jerndahl

1858-1936

- 1858 Aron Jerndahl föds den 1 januari i Enköping när föräldrarna är på väg hem till Östervad i Möklinta efter sin årliga resa till Stockholm där de sålt egenhändigt tillverkade laggkärl.
- 1876 ca Aron Jerndahl flyttar till Stockholm. Han blir dekorationsmålare på Bolinders mekaniska verkstad först i Stockholm och från 1879 i Eskilstuna.
- 1881 Föräldrarna har 1876 flyttat till Eskilstuna och Aron J återvänder till dem under en tid och är smedlärling men flyttar åter till Stockholm 1881.
- 1884-1889 Några kända teckningar och målningar av Aron J (sid 24-25 och 32-33 i Lennart Parknäs bok)
- 1885 Familjen flyttar till Lerbo socken, Katrineholms kommun, och Aron är skriven där 1887-1894. Försörjer sig tidvis på dekorationsarbeten i hemtrakterna. Ett uteblivet dekorationsuppdrag i Skåne innebär att han reser vidare till Köpenhamn och får anställning i en färgaffär intill Konstakademiet.
- 1886 Aron kommer in på Konstakademiet i Köpenhamn den 29 januari 1886, men är efter en termin frånvarande i närmare ett och ett halvt år.
- 1887 I oktober 1887 är han tillbaka på Konstakademiet och blir kvar till maj 1888.
- 1888 Börjar i Peder Severin Krøyers målarskola, Kunstnernes Studieskole, och är kvar där till 1891.
- 1891 Medverkar vid restaureringen av Uppsala domkyrka och anlitas vid flera kyrkoreoveringar under 1890-talet.
- 1894 Den 18 juli gifter sig Aron med Augusta, "Guttie", Christina Ullgren, f. 22 maj 1862 och de bosätter sig i Kristinehamn där familjen utökas med två döttrar, Margit 1895 och Kerstin 1896. Familjen flyttar i slutet av 1890-talet till Stockholm och 1899 föds tredje flickan, Ingrid.
Aron J gör sin första kända skulptur, en porträttbyst i gips av folkskollärare Per Skoglund, Dala-Järna.
- 1896 Går med i Konstnärsförbundet och deltar under två perioder i förbundets skola.
- 1899 Aron Jerndahl kommer tillbaka till Möklinta för att renovera altartavlan i kyrkan. Han bodde då på gården Ol-Ers i Forneby, där Edward Jangö, f. 1896, senare var smådräng och vallpojke.
- 1901 Familjen flyttar till Tveta utanför Södertälje.
- 1901-1908 Aron J har nu helt slutat med oljemåleriet och blir betydligt mera framgångsrik som skulptör och deltar i Konstnärsförbundets utställningar 1901-1908 tillsammans med Karl Nordström, Eugene Jansson, Carl Wilhelmson, Anders Zorn, Christina Eriksson, Carl Eldh, prins Eugen, Richard Bergh, Carl Larsson, Bruno Liljefors, Albert Engström m.fl..
Utställningarna äger rum i Stockholm, Uppsala, Göteborg, Helsingborg, Kiruna och Köpenhamn, där bland annat skulpturen *Det lider mot skymning* inköps av konstsamlaren och bryggaren Carl Jacobsen, Nya Carlsberg Bryggeri.
- 1903 Aron Jerndahls kanske mest kända verk, skålen *Bonddans* gjuts i tenn. Vid de första skisserna från 1897 var den tänkt att utföras i silver.
- 1904 Sonen Matts föds.
- 1905 Lämnar förslag på utformning av master/stolpar för elektrisk belysning och spårvagnsledningar till Stockholms stad, som dock inte genomförs.
- 1906-1907 Två motgångar träffar Aron Jerndahl, troligtvis 1906 och 1907. På vintern fryser flera av hans stora skulpturmodeller sönder i en mycket kall och bristfällig ateljé i ett uthus. Han gör om alla modeller och när han sedan försöker mota frosten med en kamin så brinner ateljén ner. När han försöker rädda skulpturerna förlorar han medvetandet och släpas ut kolosförgiftad. Han blir oförmögen till arbete under en lång tid.
Redan under 1906 har han påbörjat bygget av en ny bostad och ateljé i Tveta socken med utsikt över sjön Lanaren, några hundra meter bort från den eldhärdade ateljén. Inflyttning sker i december 1908.

- 1909 Ställer ut på Paillie Gallery i London och Galerie Heinemann i München, ett av Tysklands ledande gallerier, där Anders Zorn ställs ut senare samma år. Aron J får bra recensioner i The Morning Post, Daily Telegraph och Münchener Post.
Deltar också i en stor tävling om ett industrimonument i Stockholm, men den som får utföra monumentet på Vallhallavägen är Carl Milles.
- 1910-talet Aron J experimenterade från 1905 med syror för att härda gipset och göra det hållbart, eftersom gjutning i brons var kostsamt. Han lyckades och resultatet kallades 'aronit', men till priset av ohälsosamma kontakter med syror som resulterade i nervsjukdom och darrhänthet vilket gjorde att hans arbete med modellering och skulpturer avtog.
Han deltar fortfarande i utställningar, men får svala, på gränsen till nostalgiska, recensioner.
Aron Jerndahl, som runt sekelskiftet tillhörde toppskiktet bland svenska skulptörer, kommer alltmer i bakgrunden på konstarenan. Kanske beror det på hans vardagsrealism i skildrandet av bonde- och hantverkssamhället. Nya -ismer från Europa tar plats i svenska konstvärlden.
- 1920-talet Aron J blir alltmer isolerad. Familjen delas upp och hustrun tillsammans med döttrarna bosätter sig i Stockholm medan Aron och Matts blir kvar i Tveta. Aron besöker dem ofta i Stockholm över helgerna och delar av somrarna tillbringas i Tveta. Han intresserar sig för filosofiska och andliga frågor och lever ett mycket enkelt liv. Odlar själv, maler själv, bakar själv, snickrar sina möbler själv.
"Ack, man behöver så litet! Har man till livets nödtorft, har man också till lyckan."
Konstnärligt är han fortfarande mycket aktiv och målar en del akvareller och många pasteller under 1920- och 30-talet. Och han ägnar sig åt trädgård en – "Jag har inte övergivit konsten. Jag har blott överfört min konst på jorden, på naturen". Han uppförde bland annat terrasser i trädgården där tanken var att hans skulpturer skulle ställas ut.
- 1934 Aron J gör två pasteller (1934 resp. 1935) med interiörer från Möklintasonen och konstnären Edward Jangös hem. Edward J målar ett porträtt i olja av Aron Jerndahl.
- 1936 Aron Jerndahl avlider den 9 mars 1936.

Kända verk på kända platser:

- *Det lider mot skymning* - bronsskulptur i parken Østre Anlæg, Köpenhamn, och i Thielska galleriets trädgård samt som gipsskulptur på Nationalmuseum.
- *Vid rågången* – bronsskulptur utställd i London och München 1909. Inköpt för 10.000 kr och placerad vid Möklintagården till Aron Jerndahls 100-årsdag 1 januari 1958.
- *Bonddans* – tennskål på Nationalmuseum, Thielska galleriet, Hallwylska museet och Röhska museet. Utställd bl.a. på Södertälje konsthall 1988, Galleria Nazionale d'Arte Moderna 2002-2003 och Bröhan Museum, Berlin, 2005-2006.
- Flera skulpturer till Åsa folkhögskola – Aron J vurmade för folkbildning bl.a. genom folkhögskolorna.
- *Byst av Per Jönsson Rösiö* till Kävesta folkhögskola.

Litteratur:

- Lennart Parknäs: *Aron Jerndahl – vardagslivets skulptör* (Bokförlaget Atlantis 2011)

Lars Nordmark, medlem i Avlidna Salakonstnärers Sällskap, i maj 2018:

MÖKLINTAS VÄRLDSBERÖMDA KONSTNÄR

På Möklintagården finns en mängd konstverk av Aron Jerndahl att beskåda, t ex en gipsmodell av Arons kanske mest berömda verk tennskålen "Bonddans" från 1903, som skildrar en midsommardans i svepande jugendslingor. Den finns på olika muséer i Stockholm och Göteborg. Den har också på senare tid ställts ut i Rom (2003) och Berlin (2005).

Därutöver skulpturer, oljor, akvareller och pasteller. Några skulpturer: "Våren kommer", "Mask ur livets karneval" och "Piprökaren". Några oljor: "Gård med hästar" och "Massgården i Möklinta". Några pasteller: "Trädgården vid ateljén", "Fattigbössan i Forneby" och "Utsikt över Måsnaren, Tveta". Några statyetter i gips: "Dragspelslåt", "Läsande gumma" och "Flicka med ämbar". Utanför gården kan man se skulpturen "Vid rågången".

Aron föddes i Enköping på nyårsdagen 1858, men räknas som Möklintafödd, då familjen bodde i Östervad. Föräldrarna var på väg hem till Östervad i Möklinta efter sin årliga resa till Stockholm, där de sålt egenhändigt tillverkade laggkärl. När de kom till Enköping tvingades de stanna till för barnafödelse. I år kan vi alltså fira Arons 160-årsdag.

Pappa Grop Lars Andersson var järnhandlare i Möklinta, men kom från Skamhed i Dala-Järna. Han tröttnade på namnet Andersson och ville byta till ett namn med anknytning till födelseorten. Skamhed tyckte han inte var så bra, men Dala-Järna fick bli Jerndahl. Mamma Gers Brita Jonsdotter var född i Malung. Aron fick fyra syskon: Johannes, Anna Lydia (som bara blev 3 år), Laurentius och Ingeborg Jenny.

De första 19 åren bodde Aron hos sina föräldrar på Per-Andersgården. Här och på granngården hjälpte han till som dräng. Därefter flyttade familjen till Eskilstuna. Här fick han arbete på Bolinders. I Eskilstuna lärde han sig smida knivar, damaskera gevärspipor och etsa på stål. 1881 flyttade Aron till Stockholm där han arbetade som dekoratör på Bolinders Mekaniska Verkstad.

På fritiden började han också på allvar att teckna och måla. Han fick bl a stå på Nationalmuseum och kopiera målningar. 1886 kom han in på Konsthögskolan i Köpenhamn. Där kom han bl a i kontakt med Skagenmålaren Severin Krøyer och gick i hans lära till 1891. Under tiden försörjde han sig med dekorationsarbete blandat med rent grovarbete.

Samma år vände Aron hemåt igen. Han arbetade med kyrkorestaureringar, utförde bl a en kragstensrelief, "S:t Eriks skrin föres till Uppsala", som finns i Uppsala domkyrkas kor. Han renoverade också kyrkorna i Fellingsbro, Hallsberg, By och Åker.

1894 gifte sig Aron med Augusta "Guttie" Ullgren från Norra Råda i Värmland. De fick i rask följd tre döttrar (Maj, Ketty och Inga) samt några år senare sonen Matts.

Till sin stora glädje fick han 1899 uppdraget att renovera altarskåpet i Möklinta kyrka. Han gjorde också en porträttskulptur av svärfadern, bruksförvaltaren Ullgren med namnet "Ålderdomens skönhet". Med denna debuterade han som konstnär på Konstnärersförbundets utställning år 1900.

Nu bosatte Aron sig på Björknäs vid Kvedesta gård i Tveta utanför Södertälje. Han hade nu definitivt lämnat måleriet och skulpturer blev hans uttrycksätt. Han deltog 1901-08 i

utställningar tillsammans med Karl Nordström, Eugene Jansson, Carl Wilhelmsson, Anders Zorn, Christian Eriksson, Carl Eldh, prins Eugen, Richard Bergh, Carl Larsson, Bruno Liljefors, Albert Engström m fl. Skulpturen ”Det lider mot skymning” köptes bl a av Nya Carlsbergs Bryggeri.

1906-07 frös flera av Arons stora skulpturmodeller sönder i en kall ateljé i ett uthus. Han gjorde om alla modeller, men när han försökte mota frosten med en kamin så brann hela ateljén ner. Aron försökte rädda skulpturerna, men förlorade medvetandet och släpades ut kolosförgiftad. Han blev en längre tid oförmögen att arbeta.

1909 ställde Aron ut på Paillie Gallery i London och Galerie Heinemann i München och fick bra recensioner. Från 1905 experimenterade han med syror för att härda gipset och göra det hållbart, eftersom gjutning i brons var kostsamt. Han lyckades och resultatet kom att kallas ”aronit”, men kontakten med syror ledde till nervsjukdom och darrhänthet, vilket gjorde att hans arbete med modellering och skulpturer avtog.

På 1920-talet flyttade hustrun med döttrarna till Stockholm. Aron och sonen Matts, som blev trädgårdsmästare vid Norrnäs gård på Värmdö, stannade i Tvetå. Dottern Maj (Margit) blev, liksom sin far, en framgångsrik konstnär. Aron besökte dock ofta den övriga familjen i Stockholm, men på somrarna var han hellre i Tvetå. Där levde han ett enkelt liv, odlade, malde, bakade och snickrade sina möbler själv. Han intresserade sig för filosofiska och andliga frågor. Konstnärligt var han aktiv och målade akvareller och pasteller.

Några av hans sista verk blev två pasteller (1934-35) med interiörer från konstnärskollegan Edward Jangös hem. Edward målade i sin tur ett porträtt i olja av Aron. 1936 dör Aron Jerndahl och begravs på Tvetå kyrkogård.

I Lennart Parknäs utmärkta bok om Aron Jerndahl kan man se och läsa mer om Möklinta-konstnärens liv och verk.

Maj-Britt Norman, f. 1924, medlem i Avlidna Salakonstnärers Sällskap, berättar den 6 oktober 2014:

Jag har träffat Aron Jerndahl! Han kom en sommar, någon gång 1932-1935, till Ol-Ers i Forneby, Möklinta, och han var så darrhänt så han satt en stund med pastellkritan i handen och så plötsligt prickade han in en punkt på papperet.

Ulla Jangö, dotter till Edward Jangö och som är född samma år som jag, har en stor porträttbyst, ca 60 cm hög, som Aron Jerndahl har gjort i gips av en kvinna med huckle. Det fanns en liten gipsskulptur hos Ol-Ers, det är kanske den som är avbildad i Lennart Parknäs bok och heter *Ol-Ers mor i Forneby* och föreställer Karin Ersson, mamma till min fostermor Hilda Fornstedt.

Lennart Parknäs skrift om Aron Jerndahl i Möklintagården:

Aron Jerndahl på Möklintagården

Föreningen Möklintagården har en permanent utställning bestående av en samling av 31 verk av Aron Jerndahl.

Samlingen är (förutom 3 pasteller och en oljemålning) förvarad i två glasmontrar.

Av de 31 verken är 9 stycken deponerade i Möklintagården av Västerås konstmuseum. Dessutom har Västerås konstmuseum deponerat ett porträtt av Jerndahl målat av Möklintakonstnären Edward Jangö. Enligt kontakt med konstmuseet torde det inte föreligga några hinder att depositionen görs om.

22 verk ägs av Föreningen Möklintagården.

Av dessa har 2 st "alltid" funnits på Möklintagården. 11 st ingår i den s k Jerndahlska donationen, gjord genom sonsonen Lars Jerndahl, som förvaltar delar Jerndahls efterlämnade verk. 9 st utgör den s k Gunnel Ekströms donation, gjord av barnbarnet Gunnel Ekström. Av dessa är 3 st pasteller och 1 st en oljemålning.

Föreningen Möklintagården har stora svårigheter att göra samlingen åtkomlig för allmänheten. Möklintagården är inget museum med fasta öppettider och personal, som kan visa samlingen. Den som hittills skött visningar, katalogtryck och kontakter omkring samlingen har nu flyttat från Möklinta.

Föreningen har därför beslutat att om Aguélimuseet är intresserat och har plats för samlingen deponera den på Aguélimuseet.

Från depositionen avgår de två verk som alltid varit i Föreningens ägo, nämligen

- Nr 2. Dragspelslåt, 1901 och
- Nr 19. Läsande gumma.

Dessa kommer att sättas upp i ett speciellt vitrinskåp på Möklintagården.

Från depositionen avgår naturligtvis också de verk som är utlånade av Västerås konstmuseum. Det torde dock inte föreligga några hinder att ändra denna deposition till Aguélimuseet.

En utmärkt utökning av samlingen kunde vara ännu ett porträtt av Jerndahl, det andra av två kända. Det är en målning av Anna Ödman utförd 1921. Det finns på Gävleborgs museum. Det torde inte vara omöjligt att få målningen deponerad på Aguélimuseet.

Parentetiskt bör här nämnas att ytterligare ett verk av Aron Jerndahl

kan ses utanför stora entrén nedanför bygdegården. Det är den stora bronsbysten *Vid rågången*. Den sattes upp på 100-årsdagen av Jerndahls födelse den 1 januari 1958.

Ur Aguélímuseets Årsskrift 2011:

LENNART PARKNÄS

Aron Jerndahl

Aron Jerndahl
Foto från 1930-talet.

”Med denna bok får vi möjlighet att lära känna Aron Jerndahl, en konstnär vars tekniska mångkunnighet är lika häpnadsväckande som hans sensibilitet och formkänsla är djupt berörande... Den svenska konstens historia kring förra sekelskiftet berikas med ett betydande konstnärskap.”

Så säger Olle Granath, f d chef för Moderna Museet, Nationalmuseum och sekreterare i Konstakademien, i företalet till en bok om Jerndahl som kommer i höst. Det är Aguélímuseets Lennart Parknäs, som skrivit den. Väl att märka så har Aguélímuseet i två montrar en representativ samling av Jerndahls skulpturer.

Han ordnar också en stor utställning om Jerndahl på Konstakademien under hela oktober 2011. Vi har bett Lennart att skissera Jerndahls liv och verk. Fotograf är Jappe Liljedahl, som också ansvarat för form av boken och av utställningen.

Aron Jerndahl föddes i Enköping den 1 januari 1858. Föräldrarna var egentligen bosatta i byn Östervad i Möklinta socken men hade varit i Stockholm för att sälja laggkärl och på hemvägen föddes Aron. De första 19 åren bodde han hos föräldrarna i Möklinta men tog sig till Stockholm och arbetade på Bolinders verkstäder Där stannade han i två år. På fritiden började han teckna.

Familjen flyttade till Eskilstuna 1879 och dit kommer också Aron. Han får plats på Eskilstunaverken och lär sig smida knivar, damaskera gevärspipor och etsa på stål. Man hade nämligen observerat hans teckningstalanger.

Men nu kunde han formulera sina drömmar – han ville bli målare – dekorationsmålare! Och så gick färden till Stockholm för andra gången, 24 år gammal. Han fick arbete som dekoratör och på fritiden

tecknade han. Han började också måla, fick tillåtelse att stå på Nationalmuseum och kopiera målningar.

Det stod snart klart för honom att han behövde en riktig utbildning som konstnär. Han försökte komma in på Konstakademien men den mäktige Georg von Rosen avrådde honom.

Av en tillfällighet hamnade han i Köpenhamn (han var lovad arbete i Skåne men det blev inget av). Med hjälp av en dansk kollega kom han in på Konstakademien där 1886 och 1888 kom han i kontakt med den danske Skagenmålaren Severin Krøyer och gick i hans lära till 1891. Han försörjde sig under tiden med dekorationsarbete blandat med rent grovarbete.

Så vände han hem igen och fick arbete med kyrkorestaurering. Han utförde en kragstensrelief, *S:t Eriks skrin överföres till Uppsala*, i koret i Uppsala domkyrka. Han renoverade också kyrkorna i Fellingsbro, Hallsberg, By och Åker.

1894 gifter han sig med Augusta Ullgren från Norra Råda i Värmland och får i rask följd tre döttrar. Under 1890-talet börjar han lära känna flera konstnärer och också författare.

Till sin stora tillfredsställelse fick han 1899 uppdraget att renovera altarskåpet i kyrkan i sin hembygds Möklinta. Han gör också en porträttskulptur av svärfadern, bruksförvaltare Ullgren från Värmland, med namnet *Ålderdomens skönhet*. Med denna debuterar han som konstnär på Konstnärsförbundets utställning år 1900, 43 år gammal.

Nu bosätter han sig på Björknäs vid Kvedesta gård i Tveta utanför Södertälje. Han har då definitivt lämnat måleriet och det blir skulpturen som är hans uttrycksätt.

Nu kommer en rad skulpturer till. Han blir omtalad i konsttidskrifter. Uppskattad av konstnärskollegor. Ställer ut i München. Nationalmuseum köper bl. a. hans *Det lider mot skymning* och *Mask ur livets karneval*. Göteborgs konstmuseum köper *Våren kommer* och *Det lider mot skymning*. Thielska Galleriet köper också *Det lider mot skymning* i brons, ett exemplar i sandsten sätts upp i Engelbrekts folkskola i Stockholm och ytterligare ett exemplar - nu i brons - placeras i Østre Anlæg i Köpenhamn. Den 1 januari 1958, Jerndahl skulle fyllt 100 år, sätts hans *Vid rågången* upp vid Möklintagården. Han är verkligen i smöret!

Jerndahl har också framgång som konsthantverkare. Han gör bläckhorn, skålar, vaser i tenn. Hans *Bonddans* är en förtjusande skål i tenn som skildrar en midsommardans i svepande, jugendslingor. Den finns på Hallwylska muséet och Thielska galleriet i Stockholm samt på Röhsska Konstslöjdmuséet i Göteborg.

Dessutom gör han en mängd statyetter i gips av det svenska bondelivet. Små underfundiga studier av människor från Möklinta och Björknäs. Träffsäkra, roande men alltid respektfulla mot sina modeller.

Ateljén på Björknäs är egentligen en gammal ladugård, kall och dragig och hans gipsskulpturer fryser sönder i kylan. Han skaffar en kamin men det resulterar i att ateljén brinner upp. Aron beslutar sig för att bygga en riktig ateljé. Han bygger själv, inreder, snickrar möbler och börjar återskapa vad som gått förlorat i branden. Huset ligger på Tallbacken i Tveta i Sörmland. Vi är nu framme på 1910-talet och den stora framgången börjar avta. Ett sista försök att få en stor skulptur antagen misslyckas. Uppdraget går till Milles.

Aron lever ett eremitliv. Familjen bor i Stockholm och han besöker den till helgerna. Han lägger ner stor möda på sin trädgård. ”Det är en underbart vacker anläggning, som terrassformigt höjer sig upp mot berget, byggd av sten och konstrikt murad ... blommor i tusental” säger en beundrande intervjuare. Han odlar sina grönsaker, sin säd och potatis – mal sitt eget mjöl på en handkvarn. Han är vegetarian. Den stora konstvärlden och framgången är långt borta. Aron har blivit en filosof. ”Men”, säger han i en annan intervju, ”jag har inte övergivit konsten. Jag har blott överfört min konst på jorden, på naturen för att försköna denna. Sådant förstår folket... en vackert ordnad trädgård begripa människorna och kunna njuta därav.”

För svensk konsthistoria är han död. I stort har han glömts. Eller tigits ihjäl. 1936 dör Aron Jerndahl och begravs på Tveta kyrkogård.

Hans *Bonddans* ställs dock ut i Rom 2003 och i Berlin 2005.

Och i oktober 2011 kommer han äntligen in på Konstakademien!

Aron Jerndahl, *Gård med hästar*, olja 49 x 59,5 cm.
Sid. 205 i Lennart Parknäs i bok *Aron Jerndahl – vardagslivets skulptör*.

Fredag 30 september 2011

Dubbelt upp Möklinta i ny bok om konstnär

Förre Möklintabon Lennart Parknäs skildrar ett livsöde: Skulptören och bygdens son Aron Jerndahl.

MÖKLINTA. Den Möklintafödde skulptören Aron Jerndahl (1858–1936) är en oförtjänt bortglömd konstnär som nu lyfts fram i ljuset av Lennart Parknäs i dennes nya bok.

Lennart Parknäs såg under sin tid som Möklintabo till att Aron Jerndahl hedras med ett eget rum i Möklintagården. Utanför bygdegården står för övrigt Jerndahl-skulpturen i rågången.

Lennart Parknäs har nu efter

SKILDRAR KONSTNÄRSLIV. Lennart Parknäs ger ut bok.

ARKIVFOTO: BIRGITTA ALENIUS

■ BOKEN OM SKULPTÖREN ARON JERND AHL

Aron Jerndahl – vardagslivets skulptör är titeln på den nya boken.

Den utkommer på Atlan-

tis förlag.

Boken är på 240 sidor, inbunden och rikt illustrerad.

Författaren Lennart Park-

näs har en bakgrund som psykolog, pedagog och skribent. Han har tidigare varit bosatt i Möklinta.

ett gediget forskningsarbete dokumenterat Jerndahls liv och arbete. I den nya boken, med titeln Aron Jerndahl – Vardagslivets skulptör, skriver Olle Granath så här i förordet:

”Det är en tankeställare att ett konstnärsskap som detta så fullständigt kan falla ur historien, i synnerhet som det rör sig om en person som ingalunda var isolerad och ensam i sin samtid. Desto större anledning finns det att känna tacksamhet och beundran inför den forskargärning som Lennart Parknäs ägnat Aron Jerndahl!”

ARON JERND AHL VÄXTE upp i byn Östervad i Möklinta. Som ung var han till Stockholm, först för att bli verkstadsarbetare men med ambitionen att teckna och måla.

1886 kom Jerndahl in på Konstakademiet i Köpenhamn och konstnärsdrömmen tar alltmer form. Han fortsätter till Peder Severin Krøyers målarskola.

År 1899 deltar han i renoveringen av Möklinta kyrka, en av de få gånger han återvänder till hembygden.

I sin mycket rikt illustrerade bok, som i dagarna utges på Atlantis förlag, följer Lennart Parknäs konstnären, som mer och mer går över till skulpterandet.

Berättelsen går över utställningar, genombrott, kritik och familjeliv fram till den svåra olycka då Jerndahl förstörde sina händer i ett syrabad.

DET ÄR EN mycket fyllig och intressant skildring av ett konstnärsliv och dess förutsättningar under

NY BOK. Omslaget till Lennart Parknäs bok om skulptören Aron Jerndahl. Båda har Möklinta-anknnytning.

1800-talet och början av 1900-talet.

Den som vill se mer av Aron Jerndahls verk kan för övrigt göra det på Konstakademien i Stockholm under oktober månad. En utställning där sammanfaller med utgivningen av Lennart Parknäs bok.

INGALILL FORSS NORBERG

Västmanlands Nyheter 2011-10-06

Möklintasonen i de fina salongerna

Det skulle dröja över hundra år innan Aron Jerndahl, bonddräng-
en från Möklinta, skulle få plats i de fina salongerna.

Det är tack vare kulturskribenten Lennart Parknäs som det går att skåda Jerndahls verk på Konstakademien i Stockholm och läsa hans bok om konstnären Aron Jerndahl – vardagslivets skulptör (Atlantis förlag).

På vernissagedagen sitter Aron Jerndahls barnbarn Gunnel Ekström och ler:

– Han är här nu. Jag är glad att min älskade morfar äntligen fick som han ville, säger hon om utställningen.

Ta över gården

Men vägen till framgång blev lång för bondsonen från Möklinta.

→ FAKTA

- ▶ Utställningen om Aron Jerndahl hänger på Konstakademien i Stockholm hela oktober.
- ▶ Aron Jerndahl finns representerad i Köpenhamn, Stockholm, Göteborg, Uppsala, Västerås och Möklinta.
- ▶ www.aronjerndahl.se

Självporträtt i olja.

Som som till hemmansägaren Grop Lars och hans hustru Gers Brita i byn Östervad i Möklinta socken förväntades det att han skulle ta över gården men Aron Jerndahl hade helt andra planer.

Redan som ung tecknade han var helst han kunde. Han tecknade på papperslappar och på nykritade laddugårdsväggar.

Han närde en dröm om att bli konstnär.

Som 28-åring söker han till Konstakademien i Stockholm men får kalla handen av etablissemanget. Istället tar han sig till Köpenhamn och blir till sin glädje antagen på Konstakademiet.

I början målar han i olja men blir stark påverkad av P S Krøyer, som var målare och skulptör, och går helt och hållet över till skulptur. Det är som skulptör hans talang kommer till rätta. Han flyttar till Stockholm för att få fart på sin konstnärsbana. På Konstnärnsförbundets utställning 1901 får han äntligen sitt genombrott. Av samtida Carl Milles och Carl Eldh blir han höjd till skyarna som vardagslivets skulptör.

Barnbarnet Gunnell Ekström minns sin morfar som en färgstark och målmedveten person som sökte nya sätt att uttrycka sig hela tiden.

– Jag tillbringade två av mina somrar hos honom. Jag minns att jag sprang mellan hans skulpturer i trädgården på Tallbacka där han bodde med min morfar. Han var en imponerande person med sitt långa skägg men jag

gav gips en annan hållbarhet. Tyvärr förstörde kemikalerna hans händer. Han kunde inte skulptera längre men gick över till pastell istället.

Han blev bra även med det uttrycks sättet och kunde

hjälpas som gillade det enkla,

de fånga vardagslivet på ett naturtroget sätt med den erkänt svärbemästrade pastellen.

Gunnell berättar om tavlan förställande hennes barndomshem.

– På tavlan syns en blå pall. Den hade min morfar byggt egenhändigt. Han väntade sitt första barnbarn och önskade en pojke men det blev jag istället. Men han tyckte väldigt mycket om mig ändå, skrattar hon.

Aron Jerndahl tecknade i pastell återstående delen av sitt liv men enligt Gunnell var han bäst som skulptör, när han i sina skulpturer kunde fånga varagen, ofta med motiv från landet.

Han blev bra även med det uttrycks sättet och kunde

hjälpas som gillade det enkla,

de fånga vardagslivet på ett naturtroget sätt med den erkänt svärbemästrade pastellen.

Gunnell berättar om tavlan förställande hennes barndomshem.

– På tavlan syns en blå pall. Den hade min morfar byggt egenhändigt. Han väntade sitt första barnbarn och önskade en pojke men det blev jag istället. Men han tyckte väldigt mycket om mig ändå, skrattar hon.

Aron Jerndahl tecknade i pastell återstående delen av sitt liv men enligt Gunnell var han bäst som skulptör, när han i sina skulpturer kunde fånga varagen, ofta med motiv från landet.

Förespråkar. Lennart Parknäs, upphovsman till utställningen på Konstakademien tillika författare till boken om Jerndahl. FOTO: IRIS TIITTO

Bonddans. Skäl i tenn. Finns på Hallwylska museet och Thieliska galleriet i Stockholm samt på Röhsska Konstslöjdsmuseet i Göteborg.

säger Lennart Parknäs om sin bok som för övrigt tog 20 år att framställa.

På frågan varför han aldrig blev lika känd som Carl Milles eller Carl Eldh svarar Lennart Parknäs att trots sina framgångar var Aron Jerndahl inte mycket för det livna livet i storstaden utan föredrog livet i skogen:

– Jag tror att etablissemanget inte gillade det och vände honom ryggen. Den här utställningen på Konstakademien i Stockholm och boken är en slags upprättelse för Aron Jerndahl, säger Lennart Parknäs.

IRIS TIITTO

Snål-måns.
Föreställer Isaac Grünewald.

Naken omfamning.

Skulpturen föreställer Gunnells mamma och pappa. När Arons fru såg skulpturen beordrade hon genast kläder på dem.

Jerndahl visas på Konstakademien

MÖKLINTA/STOCKHOLM. Nyligen berättade SA om Lennart Parknäs bok om Möklintasonen och skulptören Aron Jerndahl, just utkommen på Atlantis förlag.

UNDER HELA OKTOBER månad pågår på Konstakademiens Galleri Öst i Stockholm en utställning som Lennart Parknäs ställt samman.

Vernissagen den 1 oktober kombineras för övrigt med författarens 83-årsfest.

LITEN BONDPIGA.
Skulptur av Aron Jerndahl, 1902.

I **BOKENS FÖRORD** skriver Olle Granath bland annat:

”Det är en tankeställare att ett konstnärsskap som detta så fullständigt kan falla ur historien./.../
Desto större anledning finns det att känna tacksamhet och beundran inför den forskargärning som Lennart Parknäs ägnat Aron Jerndahl”.

INGALILL FORSS NORBERG

Sala Allehanda Fredag 1 juni 2018

FRÅN LÄSARNA

Besök på Möklintagården

SALA Avlidna Salakonstnärers Sällskap har besökt Möklintagården där Birgitta Nordmark berättade om konstnären och Möklintasonen Aron Jerndahl. Johnny Ekman visade bilder på en del av hans verk.

På Möklintagården finns en mängd konstverk av Jerndahl att beskåda, till exempel en gipsmodell av hans kanske mest berömda verk, tennskålen "Bondans" från 1903, som skildrar en midsommardans i svepande jugendslingor. Den finns på olika museer i Stockholm och Göteborg. Den har också på senare tid ställts ut i Rom och Berlin.

De första 19 åren bodde Aron Jerndahl hos sina föräldrar på Per-Andersgården. Här och på granngården hjälpte han till som dräng. Därefter flyttade familjen till Eskilstuna. Här fick han arbete på Bolinders. 1881 flyttade han till Stockholm där han arbetade som dekoratör på Bolinders Mekaniska Verkstad. På fritiden bör-

Medlemmar i Avlidna Salakonstnärers sällskap beskådar skulpturen "Rågång" utanför Möklintagården av Aron Jerndahl.

FOTO: PRIVAT

jade han också på allvar att teckna och måla. 1886 kom han in på Konsthögskolan i Köpenhamn.

Till sin stora glädje fick han 1899 uppdraget att renovera altarskåpet i Möklinta kyrka. Han gjorde också en porträttskulptur av svärfadern, bruksförval-

taren Ullgren med namnet "Ålderdomens skönhet". Med denna debuterade han som konstnär på Konstnärsklubben utställning år 1900. Nu bosatte Aron sig på Björknäs vid Kvedesta gård i Tveta utanför Södertälje. Han hade nu definitivt lämnat måleriet och

skulpturer blev hans uttrycksätt.

1936 dör Aron Jerndahl och begravs på Tveta kyrkogård. I Lennart Parknäs utmärkta bok om Aron Jerndahl kan man se och läsa mer om Möklintakonstnärens liv och verk.

Lars Nordmark

Birgitta Nordmarks anförande vid träffen med Avlidna Salakonstnärers Sällskap i Möklintagården den 7 maj 2018:

Aron Jerndahl (1858 - 1936)

var en bondpojke från Möklinta. Föräldrarna var bönder från Dalarna. Fadern hette Grop Lars Andersson. Han var hemmansägare och järnhandlare från Skamhed i Järna socken. Född 1829.

Modern hette Gers Brita Jonsdotter och var från Malung, född 1831.

De gifte sig 1856 och Grop Lars tröttnade på namnet Andersson och ville byta till ett namn med anknytning till födelseplatsen. Skamhed var inte så bra, så det fick bli Jerndahl efter sockennamnet Järna.

Samtidigt som giftemålet flyttade de över älven till Östervad i Möklinta socken.

Enligt kyrkböckerna föds Aron där 1858. Det stämmer inte helt. Enligt traditionen var föräldrarna på sin årliga resa till Stockholm för att sälja laggkärl, som man tillverkat, och på hemvägen får Brita värkar. De blir tvungna att stanna i Enköping och på Nyårsnatten föds Aron där.

Aron beskrivs som en trilig bondpojke, blev dräng på granngården och fick hugga ved i skogen. Det var ett slitigt arbete och långt att gå till hyggena, upp till tre mil. Varje dag, så Aron ledsnar.

År 1877, vid 19 års ålder, tog han ut sin inestående lön, som var fem kronor, och begav sig till Broddbo och köpte biljett till Stockholm. Den kostade 4 kronor och 75 öre.

I Stockholm arbetade han på Bolinders verkstäder i två år. På fritiden börjar han teckna.

1879 flyttade familjen till Eskilstuna och Aron följer snart efter. Han får plats på Eskilstunaverken och lär sig smida knivar, damskera gevärspipor och etsa på stål. Man hade nämligen upptäckt hans teckningstalanger. Aron själv upptäckte att han ville bli målare, dekorationsmålare.

Nu flyttade han till Stockholm för andra gången, 24 år gammal. Han fick arbete som dekoratör och på fritiden tecknade han, och började också måla. Han fick lov att stå på Nationalmuseum och kopiera målningar. Han insåg att han behövde en riktig utbildning som konstnär.

Han försökte komma in på Konstakademien men blev avrådd av Georg von Rosen, greve och målare "Sten Sture d.ä:s intåg i Stockholm", "Erik XIV och Karin Månsdotter" "Sfinxen" m fl.

Aron blev lovad arbete i Skåne, men det blev inget av, och han hamnade av en tillfällighet i Köpenhamn.

1886 kom han in på Konstakademien där.

1888 kom han i kontakt med Skagenmålaren Severin Krøyer och gick i lära hos honom både i måleri och skulptur till 1891. Se'n vände han hem igen och fick arbete med kyrkorestaurering. Han gjorde en kragstensrelief i Uppsala domkyrka "St Eriks skrin överföres till Uppsala".

Kragsten = ur en mur utskjutande, ofta dekorerad sten, avsedd som stöd för t.ex. valvbåge el ribba.

Han fortsätter att renovera kyrkorna i Fellingsbro, Hallsberg, By och Åker.

1894 gifter han sig med Augusta Ullgren från Norra Råda i Värmland och han blir pappa till tre döttrar i rask följd. Efter några år kommer en son.

1899 fick han uppdraget att renovera altarskåpet i Möklinta kyrka.

1901 får han sitt genombrott på Konstnärsförbundets utställning. Av Carl Milles och Carl Eldh blir han höjd till skyarna som vardagslivets skulptör. Han slutar med oljemåleriet, och deltar fortsättningsvis i Konstnärsförbundets utställningar med Karl Nordström, Eugen Jansson, Carl Wilhelmsson, Anders Zorn, Prins Eugen, Christian Eriksson, Richard Berg, Bruno Liljefors m fl.

1903 gjuts skålen "Bonddans" i tenn, kanske Jerndahls mest kända verk.

1906 - 1907 på vintern fryser flera av hans skulptur modeller sönder i en kall och dåligt utrustad ateljé i ett uthus. Han gör om alla modeller och när han försöker mota frosten med en kamin så brinner ateljén ner. Han försöker rädda skulpturerna men förlorar medvetandet och släpas ut kolosförgiftad. Därefter kan han inte arbeta under lång tid.

1908 i december flyttar han in i en ny bostad och ateljé på ungefär samma ställe, några hundra meter bort bara.

1909 ställer han ut i London och Munchen. Han får bra recensioner i Londontidningarna och Munchener Post.

1910-talet experimenterade Aron med syror för att härda gipset och göra det hållbart, eftersom gjutning i brons var mycket dyrt. Han lyckades med det och resultatet kallades "aronit". Priset han fick betala var högt. Kontakten med syror resulterade i en nervsjukdom med bl a darrhänthet som symptom. Det här ledde till att hans arbete med modellering och skulpturering avtog.

Aron Jerndahl, som runt sekelskiftet tillhörde eliten bland svenska skulptörer, hamnade i skuggan av övriga aktörer på konstscenen. Kanske beroende på hans vardagsrealism i skildrandet av bonde- och hantverkssamhället. Nya -ismer uppträdde på konstarenan.

På 1920-talet blir Aron alltmer isolerad. Familjen splittras. Hustrun och döttrarna bosätter sig i Stockholm. Aron och Matts blir kvar i Tveta, men man träffas och umgås. Konstnärligt är Aron fortfarande mycket aktiv och målar en del akvareller och många pasteller under 1920- och -30-talet. Han ägnar sig mycket åt sin trädgård.

1934 och - 35 gör han två pasteller med interiörer från en annan Möklintason och konstnärs hem, Edvard Jangö. och han målar ett porträtt i olja av Aron Jerndahl.

1936, den 9 mars avlider Aron Jerndahl.

Aron Jerndahl, *Ålderdomens skönhet*, gips år 1900, h 64 cm. Gåva till Avlidna Salakonstnärers Sällskap.

Aron Jerndahls svärfar, Nils Johan Ullgren, bruksförvaltare på Stjärnfors bruk i Värmland.

De första utställningarna

Vid Konstnärsförbundets utställning 1901 deltar Jerndahl med tre arbeten i gips: dels ett porträtt, dels en modell av en spis, men också en del av nämnda spis.⁴¹ Av uppgifter i artiklar i tidningar och tidskrifter har man skäl att anta att porträttet är det som kallas *Ålderdomens skönhet*. Modellen är Jerndahls svärfar Nils Johan Ullgren, bruksförvaltare på Stjärnfors bruk i Värmland. Den finns i två versioner, den ena är ett fragment. Spisen är *Vårt dagliga bröd*.

Redan här har han anslagit en ton som skulle finnas kvar genom hela hans produktion: respekten för åldrandet och för den enkla människan.

Spisen är också med på följande års utställning som är en vandringsutställning till Tyskland.

1903 var det år då Konstnärsförbundet hade flest utställningar. Man ställde då ut i Uppsala, Göteborg, Helsingborg och Köpenhamn.

För utställningen i Uppsala hade Konstnärsförbundet tagit kontakt med den liberal-sociala studentföreningen Verdandi i Uppsala för att förverkliga ett av förbundets syften: att sprida konst till en vidare krets, inte bara till de

Lennart Parknäs, *Aron Jerndahl - vardagslivets skulptör*, sid 70

42. *Ålderdomens skönhet*

Sign./dat.: Saknas

Gips, sandsten

H 64

Se sida: 71, 145

Anm: Gjord 1901 enligt Nordensvan (1928). Eva Bonniers stiftelse lät utföra den i sandsten för att uppsättas i Östermalms folkskola (nuvarande Engelbrektskolan på Valhallavägen 76). På grund av vandalisering har man målat sandstenen med grå färg.

Modellen är Jerndahls svärfar Nils Johan Ullgren, bruksförvaltare på Stjärnfors bruk i Värmland.

Finns på Waldemarsudde.

43. *Ålderdomens skönhet (fragment)*

Sign./dat.: Saknas

Gips

H 30

Se sida: 71

Lennart Parknäs, *Aron Jerndahl - vardagslivets skulptör*, sid 207

[Ur Antikrundan i SVT den 1 februari 2018.](#)